

PAPP GÉZA:

EGY ELVESZETTNEK HITT KÉZIRATOS ÉNEKESKÖNYV

Azt a XVIII. századi hangjegyes gyűjteményt, amelyről az alábbiakban szó lesz, Bartha Dénes ismertette elsőnek 1936-ban Erdély zenetörténete című tanulmányában.¹ Felismerve a zenei emlék nagy jelentőségét, megállapította, hogy Kájoni János ferences szerzetes kotta nélküli Cationale Catholicumának (1676) dallamai „Erdély ferencendi klostromaiban még az egész XVIII. század folyamán használatban voltak; az egyik kolostrom (hihetőleg a csíksomlyói) orgonistája 1741 és 1774 között feljegyezte magának a Cationale majd valamennyi dallamát. Kézirata leírásának határjelzői egyrésztől a kötet végén olvasható bejegyzés »Ad Usum Concessit P. Moysi Szentés P. F. Emericus Deák 1774« [Használatra átengedte Szentés Mózes atyának Deák Imre testvér 1774], másrésztől a »Hymni vesperales« című kótás nyomtatvány kelte: 1741; a kézirat ugyanis ennek az érdekes csíki nyomtatványnak függelékeként került a Múzeum könyvtárába.” „A kéziratban rendszeresen és a nyomtatványban is néhány helyütt a hangjegyek fölött írt számok az orgonakíséretre vonatkoznak: írásukat illetőleg a nyomtatvány 5. lapján ezt — a könyvkötő vigyázatlanságából megcsonkult — bejegyzést olvassuk: »Notabat quondam Fr. Steph. . . Bartalis dum 1ma con. . . fundamenta in organo . . . Musices.«”² (E bejegyzés jelentőségéről később lesz szó.) A tanulmány szerzője a kézirat 33. lapjának fényképét is közölte (52. tábla), és az irodalomjegyzékben a kézirat anyagát, pontosabban a nyomtatott kancionáléval kapcsolatos énekek — 170 hangjegyes és 17 tervezett feljegyzés — szövegincipitjét.³

A növedéknapló adatai arra mutatnak, hogy a kolligátum 1926-ban jutott az Országos Széchényi Könyvtár állományába, de rövidesen szétbontották: más-más jelzetet kapott a himnuszkiadvány⁴ és a kézirat;⁵ ez utóbbi a Zeneműtárban volt tanulmányozható, a második világháború után azonban a könyvtár rendezésekor hiánylistára tették.⁶ A kézirat gyűjtemény elnevezése a szakirodalomban nem egységes. Tudomásom szerint először Szabolcsi Bence említi,⁷ s ennek alapján bibliográfiáinkba mint „Szentés Mózes toldaléka” került.⁸ Harmat Artúr is foglalkozott vele (Deák—Szentés: Kézirat

¹ A Jancsó Benedek Társaság Kiadványai 38.; klny. A történeti Erdély című kötetből (595—644. l.), szerk. Asztalos Miklós.

² Uo. 14. l.

³ Uo. 42—44. l.

⁴ HYMNI / VESPERARUM / ECCLESIASTICI. / EX / PSALTERIO ROMANO, / MISSAEQUE EX GRADUALI / SELECTAE, &c / Pro usu expeditiore organistarum nostrae Provinciae strictioris Observ. / S. P. N. FRANCISCI in Transylvania. / Permissu superiorum. / In Conventu CSIKIENSI ad B. V. M. Visitantem. M.DCC. XLI. — Haránt 8r. címlével, 128+2 l. OSzK 822.014. Ennek a példánynak címléve és az Index hiányozhatott, utólag xeroxmásolattal pótolták (az utóbbi is a kötet elejére került).

⁵ Ms. mus. 976.

⁶ Amikor 1946 őszén kutatásaimat folytatni tudtam, már hiába keresték.

⁷ A XVIII. század magyar kollégiumi zenéje (1929). In: A magyar zene évszázada II. Bp. 1961. 115. l.

⁸ Szabó T. Attila: Kéziratok énekeskönyveink és verses kéziratunk a XVI—XIX. században. Zálah—Zilah 1934. I. 162. sz. A szerző megjegyzése: Kjn. (közlebbi jelzet nélkül). Stoll Béla: A magyar kéziratok énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája (1565—1840) Bp. 1963. 318. sz.

énekgyűjtemény 1774-ből; Deák—Szentés-féle kézirat).⁹ Bartha Dénes és Csomasz Tóth Kálmán szóhasználatában Szentés—Deák kézirat, saját írásaimban Deák—Szentés kézirat szerepel.¹⁰ A kettős név feltüntetése megőrökiti mind a hajdani tulajdonos (Deák Imre), mind a használó (Szentés Mózes) személyét.¹¹ A kezdő kutatót még inkább megzavarhatja, hogy a Zeneműtárnak Lavotta Rezső által közreadott címjegyzéke — az első darabról — Missa Brunensis címen tartja nyilván kéziratunkat.¹² Ezt az Ms. mus. 976 jelzetű tételt az 1968. évi revízió is elvesztettnek nyilvánította.¹³

Szerencsére a gyűjtemény hangjegyes énekeit, amelyek a Cationale Catholicumhoz tartoznak, még a negyvenes évek elején lemásoltam, s így beledolgozhattam őket a Régi magyar dallamok tára (RMDT) II. kötetének anyagába.¹⁴ Másolatomat fel tudta használni Csomasz Tóth Kálmán és Domokos Pál Péter is.¹⁵ A háború után előkerült még egy másolat, Saád Henriké,¹⁶ aki részletes tanulmányt is írt a kéziratról: Orgonakönyv Kájoni János Cationáléjának második, Balás Ágoston által rendezett, 1719-es kiadásához. Kinyomtatására nem került sor.¹⁷ A kézirat ismertetése így nem lehetetlen feladat Bartha Dénes tanulmánya, saját feljegyzéseim és Saád Henrik másolata, illetve dolgozata alapján. Ezekre most is szükség van, noha időközben — egészen váratlanul — előkerült az eredeti dokumentum, sajnos csonkán.^{17a}

Mai állapotában a gyűjtemény kötetstáblája („szürke papírfödél fekete bőrháttal és sarkokkal”¹⁸) hiányzik; eltávolítása következtében az egész szétesett és a közepéről 19 levél (79—116. l.) elkallódott. Mivel a régi jelzet csak a kötésen volt feltüntetve, a kéziratot nem tudták eredeti helyére visszatenni, s 1969-ben új jelzetet kapott.¹⁹ A csonkaságon kívül az is veszteségnek számít, hogy az írás sok helyen — a tinta minőségétől függően — szinte olvashatatlaná válva hanyódott, hol csak a vonalrendszer, hol csak a kotta vagy a szöveg, esetleg mindegyik.

A kézirat 16,3 × 20,5 cm nagyságú (haránt 8r), terjedelme 142 lap (utólagos gépi számozással), elől üres védőlevél. Közben csak egyetlen beíratlan lapot találunk (126. l.). A notációról a mellékelt faksimilék adnak képet. A négyvonalas rendszerben a kulcs kirakása esetleges; a C-kulcs a negyedik (legfelső) vonalon áll, de sokszor hiányzik. Nagyon ritka az F-kulcs használata. Előjegyzésként *kereszt* nem, csak *b* fordul elő, az is gyakran elmarad, bár ki kellett volna írni. Sajátos (és zavaros) a fölfele módosítás jelö-

⁹ Szent vagy, Uram! Orgonakönyv. Ősi és újabb egyházi énekkincsünk tára. Szerk. Harmat Artúr és Sík Sándor. Bp. 1931. Ez a gyűjtemény kéziratunk két énekét felújította (68. és 190. sz.). Harmat Artúr: Hazai katolikus egyházi zenék ezer éve. In: A magyar muzsika hőskora és jelene történelmi képekben. Szerk. Batizi László. Bp. 1944. 253. l.

¹⁰ Bartha Dénes: i. m. (Tábla-mellékletek). Csomasz Tóth Kálmán: A XVI. század magyar dallamai. Régi magyar dallamok tára I. Bp. 1958. (A továbbiakban: RMDT I.); Papp Géza: A XVII. század énekelt dallamai. Régi magyar dallamok tára II. Bp. 1970. (A továbbiakban: RMDT II.) stb.

¹¹ Mindketten erdélyi ferencrendi szerzetesek voltak: az idősebb Szentés (Péter) Mózes (Szekelyudvarhely 1733—Szárhegy 1806), a fiatalabb és korán elhunyt Deák (Domokos) Imre (Szekelyudvarhely 1748—Kolozsvár 1774); működésükről l. György József: A ferencrendiek élete és működése Erdélyben. Cluj—Kolozsvár 1930. 494. l. (257. sz.) és 575. l. (1021. sz.).

¹² A Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtárának címjegyzéke VI. Zenei kéziratok II. köt. Kéziratos zeneművek. Bp. 1940. 135. l.

¹³ Lásd az említett kiadvány zeneműtári munkapéldányát.

¹⁴ Vö. RMDT II. 55. l.

¹⁵ Vö. RMDT I. 65. l.; „... édes Hazámnak akartam szolgálni...” Kájoni János: Cationale Catholicum — Petrás Ince János: Tudósítások. Összeállította: Domokos Pál Péter. Bp. 1979. 90., 141. l.

¹⁶ Saád (Jakab) Henrik (1861—1943) cisztercita pap, gimnáziumi tanár (stb.), élete végén Szentgotthárdon h. házfőnök; szorgalmasan másolta a katolikus énekeskönyvek — nyomtatványok és kéziratok — dallamait. Hagyatéka jelenleg magántulajdonban van.

¹⁷ A tanulmány — s valószínűleg a kéziratmásolat is — 1932 és 1936 között készülhetett. A szerző ugyanis utal a Szent vagy, Uram! énektárra, de nem hivatkozik Bartha Dénes dolgozatára.

^{17a} Csak kéziratom leadása után vált lehetővé Szabolcsi Bence hagyatékának, a magyar zene emlékeiről készített feljegyzéseinek tanulmányozása a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában. Meggyőződhettem róla, hogy a hangjegyes másolatok között van gyűjteményünk is, pontosabban a 7–93. lapok anyaga, továbbá két ének a 102–103. lapokról és a 122. l. is.

¹⁸ Saád: i. m. 1. l.

¹⁹ Ms. mus. 4.374.

lése: általában a hangjegy rövid nyúlványának áthúzása helyettesítheti a keresztet, elvéve a hangjegy előtti kis x, és csak kivételesen találunk apró szokásos felemelő jelet. Emiatt egyes dallamfordulatok nehezen értelmezhetők. Az egymáshoz kötődő hangjegyek csoportja természetesen ligatúra. A hangjegyek fölötti szám- és betűjelek az orgonakíséretre vonatkoznak; valóságos jelentésüket megfejteni eddig még senkinek sem sikerült.

Áttekintve a gyűjtemény anyagát, már első tanulmányozásra három rész különíthető el: /I./ a már említett Missa Brunensis után a 7—93. lapokon vannak lejegyezve a Canticale Catholicumból vett énekek; ami utána következik — tehát a kéziratnak körülbelül harmadrésze — nincs összefüggésben a nyomtatott énekeskönyvvel; /II./ heterogén, jórészt hangjegyes anyagot tartalmaz, és pedig litániákhoz tartozó 17 Kyriét (95—97. l.), 10 latin szövegű barokk kanciót²⁰ (98—104. l.), továbbá két csonka miseordináriumot (105—121. l.) — az egyikből az Agnus Dei, a másikkból a Sanctus és az Agnus hiányzik (a vonalrendszer kitöltetlen). Itt volna helye a Missa Brunensisnek is, minthogy egyike a ferencesek nemzetközi egyházzenei gyakorlatában gyakran, már az előző században előforduló monodikus misekompozícióknak,²¹ hasonlóan az itt közölt második miséhez. Ez a Missa Seraphici Patris Nostri S. Francisci, Szigeti Kilián megállapítása szerint, Vogler Ferenc nagyszombati ferences szerzetes műve.²² A 122. lapon egy szöveg nélküli, menzurális hangjegyekkel lejegyzett dallamot találunk; ugyanitt olvasható a gyűjteménynek nevet adó bejegyzés. Az utolsó /III./ rész csak 19 énekszöveget tartalmaz (123—142. l.).

Dallamtörténeti szempontból legjelentősebb a 7—93. lapok anyaga. Ez tartalmazza Kájoni énekeskönyvének „hiányzó” dallamait; ami a közvetlen kapcsolatot illeti, csak az 1719-ben megjelent második kiadás²³ jöhet számításba. Saád Henrik összevetette vele a kézirat énekszövegeit, s megállapította, hogy a másolók annak alapján dolgoztak.²⁴ 171 éneke kottázva, 18 üres kottavonalak alatt van leírva, a strofikus énekeknel mindíg csak az első versszak.²⁵ A hangjegyzett szövegek közül tíz az első kiadásban még nincs

²⁰ 98. l.: Rex clementissime — 99. l.: Da mihi Jesu cor tuum — O Virgo Virginum — 100. l.: Ubi es? Ubi es? dilecte Jesu — 101. l.: O quando te videbo — 102—103. l.: Chare chare Jesu (közölte Szabolcsi: MZK 174. l.) — Ah Jesu ubi requiescis (vö. RMDT II. 296.) — Jesu mi ad te suspiro — 104. l.: Jesu o delitium — Stella maris tot amariss (csak szöveg, dallama: vö. RMDT II. 59.).

²¹ Vö. Bartalus István: A magyar egyházak szertartásos énekei a XVI. és XVII. században. Pest 1869. 108. l.; Papp Géza: Kájoni János orgonakönyve. Magyar Zenei Szemle 1942. 139. l. (tematikus jegyzék: 38—42. sz.); V. J. Gajdos: Dva hudobné zborníky zo 17. storocia. Musicologica Slovaca I/2 (1969) 299. l.; Szigeti Kilián: Az időmértékes (menzurális) korális éneklés Magyarországon. Magyar Zene 1978. 287. l.

²² Szigeti Kilián: i. m. 287. l. Vö. Papp Géza: i. m. MZSz 1942. 136. l. (tematikus jegyzék: 8—12. sz.).

²³ CANTIONALE / CATHOLICUM. / Régi, és Új, Deák, és Magyar Aitatos / EGYHAZI / ENEKEK, / DISCIRETEK, SOLTAROK, ES LYTANIAK. / Kikkell a' Keresztények Esztendő-áttal-valo Templo- / mi Solennitásokban, Processiókban, Halottas Temetese- / ken, és más aítatosságokban szoktanak élni. / MOST MASODSZOR / A' MELTOSAGOS, és NAGYSAGOS / MARTONFFI GEÓRGY / Karcz-falvi Zászlós-Ur, és Erdélyi PÜSPÖK, N. / Fejér-Vármegye Fő-Ispánnya, Fölséges Regium-Guber- / niumbéli egyik Tanács-Urnak &c. Istenes költségével, ki-nyomtatattott. / Mellyet / Ez előtt Seraficus SZ. FERENCZ Szerzetéből-való Pá- / ter F. KAJONI JANOS szorgalmatos munkával / egyben-szedett völt. / Mostan pedig P. F. Sz. MIKLOSI GASPÁR Er- / délyi Custodia Custósságának parancsolattyaiból P. F. BA- / LAS AGOSTON Theologus-áttal a' fogatkozásokból meg- / jobbitatván, és némelly Deák, s' Magyar Enekek ki- / hagyattatván, újjak tétetének helyekben, és Istennek / disciretére, s' a' Keresztények elki vizagztalására új- / jonan ki-bocsáttatott. / PARS PRIMA. / Superiorum permisso. / A Csiki Carlos B. A. Kallastromábfaljn nyomtatattott 1719. — A címlapot fakszimilében közli Szendrei Janka—Dobszay László—Rajeczky Benjamin: XVI—XVII. századi dallamaink a népi emlékezetben II. kötet. Bp. 1979. (17. képmelléklet). (A továbbiakban: SZDR.)

²⁴ Saád: i. m. 14. l. Ennek nem mondanak ellent az itt-ott előforduló eltérések a nyomtatott szövegtől (pl. rövidítések, az értelem nem zavaró szó- és szerkezetváltoztatások, igealak-módosítások stb.).

²⁵ Magyarózatra szorul a két tanulmány adataitól való eltérés. Bartha Dénes külön vette számba Jeremiás siralmainak bevezető sorát és versét, továbbá nem számította bele az utolsó két litániát (91—93. l.); a tervezett kottázások száma is eggyel több (amelyik kimaradt a jegyzékből, annak szövege valóban nehezen olvasható ki a kottavonalakra írt későbbi bejegyzések miatt). Saád Henrik ez utóbbiak közül csak 14-et sorolt fel; nem tudni miért, figyelmen kívül hagyta a 15—16. és 26. lapokon levő négy éneket.

bent.²⁶ Ugyanakkor egy ének csak az 1676-os kiadásban, egy másik pedig egyikben sem található.²⁷ Az énekek különböző jellegűek; legtöbbjük strofikus (latin himnusz, szekvencia vagy kanció, 109 magyar népének), de prózai szövegű liturgikus énekek is vannak. Utóbbiak közé tartoznak a Kyrrie-trópusok,²⁸ Credók,²⁹ egy Sanctus, Jeremiás siralmi, litániák.³⁰ A latin és magyar strofikus énekek dallamának nagy részét a szakirodalom már közzétette, elsősorban azokat, amelyek a XVI. és XVII. századi magyar (eredeti vagy asszimilált) dallamvilághoz tartoznak.³¹ Egyes dallamok azonosíthatók a régi énekeskönyvekben fennmaradt hangjegyes énekek variánsaiként,³² vagy legalábbis megállapítható, hogy ezek a lejegyzések több esetben régi hagyományt rögzítettek.³³ Annak a 18 éneknek a dallama, amelynek bejegyzését az ismeretlen notátor csak tervezte, jobbára szintén ismert.³⁴ Mindössze háromét nem sikerült megállapítani.³⁵ Közülük ki kell emelnünk Geoffroi de Breteuil szekvenciáját, melynek Magyarország használatos hiteles dallamát — s egyúttal a Ómagyar Mária-siralomét — még nem fedezte föl zene tudományunk;³⁶ ezért különösen sajnálatos itteni hiánya. Egyes lapok szabadon hagyott szélére, sőt néhol az üres vonalrendszerekre is — az egyházi év és az éneklési alkalom tematikájának megfelelően — még 135 ének szövegkezdetét írták be nótajelzéssel (N[ota]. . .) együtt. Az ad notam 79 éneknél megegyezik a kéziratban és a nyomtatott forrásban, 25 esetben azonban eltérő; további 25 ének dallamutalása pótolja a Cantionale hiányait.³⁷

²⁶ 15. l.: Mikor Máriához az Isten angyala — 18. l.: Im midőn mindeneket — 33. l.: Jesus szent halálának — Bágyad sérelmétől — 34. l.: Jaj nagy kedven tartott — 45. l.: Oh Jesus hívek öröme — 49. l.: Idvözlegy Christusnak drágalatos teste — 55. l.: O Maria en ad te — 70. l.: Szent, szent, szent Ura a seregeknek — 71. l.: Szent az Atya, szent az Atya.

²⁷ 16. l.: Gyermekek születék Betlehemben, illetve 50. l.: O languens Jesu (vö. RMDT II. 156/II. és 175/I.).

²⁸ 7. l.: Kyrrie sanctorum lumen illustrator (vö. Organo-Missale 1667. 163. l.; Magyar Cantionale 13. l.; Náray: Lyra Coelestis 1695. 15. l.; Cantus Catholici 1703. 341. l. Lásd Papp G. i. m. tematikus jegyzék: 126. sz.) — 37. l.: Kyrrie surrexit Christus (vö. Turóci Cantionale 43. l.; Cantus Catholici 1703. 343. l.) — 41. l.: Kyrrie fons bonitatis (vö. Turóci Cantionale 25. l.; Csíksobothfalvi kézirat 138. és 144. l.) — 57. l.: Kyrrie Magne Deus potentiae (vö. Turóci Cantionale 47. és 61. l.; Cantus Catholici 1674. 382. l.; Magyar Cantionale 110. és 130. l.; Náray: Lyra Coelestis 1695. 87. l.; Cantus Catholici 1703. 346. l.; Kájoni-kódex 77. l.; Vietoris tabulatúrás könyv 86. és 95. l.) L. még: RMDT II. 294.; Domokos P. P.: i. m. 290. és 320. sz.

²⁹ 59. l.: Híszek egy mindenható Sz. Istenben (Nagy Patrem) (vö. Organo-Missale 1667. 115. l.; Kájoni-kódex 48., 91. és 204. lev.; Náray: Lyra Coelestis 1695. 89. l.; lásd Bartalus I.: i. m. 85. l.; Papp G.: i. m., tematikus jegyzék: 93. sz.; Domokos P. P.: i. m. 607. sz.) — 62. l.: Híszek egy mindenható Istenben (Pécsi Patrem) (vö. Organo-Missale 1667. 141. és 189. l.; Kájoni-kódex 205. lev.; lásd Bartalus I.: i. m. 87. l.; Papp G.: i. m., tematikus jegyzék: 112. és 148. sz.; Domokos P. P.: i. m. 608. sz.) — 66. l.: Híszek egy Atya Istenben (Cunctipatens) (vö. Turóci Cantionale 65. l.; Organo-Missale 1667. 101. és 121. l.; Kájoni-kódex 92., 152. és 207. lev.; lásd Bartalus I.: i. m. 87. l.; Papp G.: i. m., tematikus jegyzék: 79. és 96. sz.; Domokos P. P.: i. m. 609. sz.)

³⁰ 89. l.: Uram irlgalmaz nekünk . . . Jesus élő Istennek Fia (De SS. Nomine Jesu Litaniae) (Vö. RMDT II. 281/I.; Domokos P. P.: i. m. 810. sz.) — 90. l.: Maria Istennek Sz. Anya (Litaniae B. V. M. cum R[es]ponsorio), más-honnan ismeretlen) — 91. l.: Atya Fiu Sz. Lélek egy Isten (Régi Litanía, RMDT II. 153. azonos szöveg, más dallam) — 91. l.: Uram irlgalmaz nekünk . . . Szentséges Szűz Mária (ismeretlen) — 92. l.: Uram irlgalmaz nekünk . . . Jer mi kérjük a Menyebéli Atya Isten (vö. Náray: Lyra Coelestis 1695. 183., RMDT II. 288.; Domokos P. P.: i. m. 820. sz.)

³¹ RMDT I.: 11j (427. l.), 28/Ij (443. l.), 44/II., 76j (477. l.), 99j (493. l.), 125j (515. l.), 129j (519. l.), 182/II. (vö. RMDT II. 505. l.), 195/V.; RMDT II.: 127., 130., 137. sköv. l., 3/II., 5/Ij (433. l.), 17aj (438. l.), 27/II., 29j (444. l.), 30/IIj (445. l.), 33. (212j, 591. l.), 37/II., 39/IIj (450. l.), 56j (460. l.), 62j (466. l.), 64/II., 74/Ij (478. l.), 90/Ij (492. l.), 102b, 109/II., 122/II., 132j (529—30. l.), 133/Ij (531—2. l.), 145j (538. l.), 155/Ij (548—9. l.), 156/II., 170/II., 174/III., 176/II., 187/II., 197/Ij (578—9. l.), 212j (591. l.), 229/Ij (600. l.), 256/Ij (618—9. l.), 293a, 295/II., 296., 302/III., 313/II., 324—330., 333., 343/I. sz.; SzDR I.: 1/2b, I/73b, I/94b, I/208a, II/15a, II/42b, II/122a, II/174 IIIa, II/201a, II/296b, II/316v, II/326a, II/331a, II/333a, II/343a, F/6a, F/11a; DPP 6., 7., 8., 10., 14., 21., 24., 82., 120., 147., 166., 172., 185., 194., 195j (1259. l.), 199., 356., 365., 375j (1263. l.), 409., 425., 433., 434., 449., 465., 554., 570., 612., 618., 619., 622., 635., 639., 645., 651., 654., 753., 766., 786., 795., 801. sz.)

³² RMDT II.: 1., 2., 7., 10., 15., 16., 24a/I., 26b, 42/I., 45b, 45c, 50/I., 61/I., 62b/II., 67., 69c, 72., 75/II., 83/I., 84/I., 85/II., 98/I., 101/I., 103/I., 107/I., 111., 113., 115., 124a, 127/I., 129/I., 136., 149a/I., 151., 152., 163a, 164/I., 171., 174/II., 175/II., 179., 189/I., 200/I., 201., 206/I., 209., 230., 233., 235., 237/I., 254/II., 262/I., 268., 273., 331., 332. sz.)

³³ RMDT I.: 2/II., 7/II., 15/II., 23., 59., 60/I., 61/I., 64/I., 66., 68., 73., 74., 77/I., 83/III., 85/I., 87/I., 90., 94/I., 95., 100., 105/I., 110/I., 118/I., 121/I., 122/I., 130/I., 134/II., 138/I., 146., 189., 191., 193., 196/I., 199., 208., 211., 213., 214., 219., 225., 232/II. sz.)

³⁴ Vö. RMDT I. 146., 180/II., 210., 214., 215., 230.; RMDT II. 66., 74., 92/II., 93., 156. sz., 127j (525. l.); SzDR II. 110. l.

³⁵ 35. l.: Planctus ante nescia — 36. l.: Ez nap fényét változtatja (1719) — 46. l.: Gaudete dulces lacrymae.

³⁶ Vö. Szabolcsi Bence: Vers és dallam. Bp. 1959. 33—49. l.; Magyarország zenetörténete I. Középkor (szerk.: Rajeczky Benjamin) Bp. 1988. 459—60. l.

³⁷ Saád H.: i. m. 19. l. A szerző megjegyzi még, hogy egy későbbi bejegyzés nótajelzés nélküli, egy nótajelzést bekötéskor leváltak, négy pedig olvashatatlan volt. Az énekek jegyzéke ua. 29-38. l.

Bizonyára nem fölösleges az énekek jegyzékének ismételt közlése, hiszen most már mindegyik incipit mellé odaírhatjuk a szakirodalom fontosabb adatait, ami megkönnyítheti a további kutatást.³⁸ Az adalékokat kiegészítem néhány kottapéldával.³⁹

1. (7. l.) *Rorate coeli* (greg.) — 2. (7. l.) *Kyrie sanctorum lumen* (vö. a 28. jegyzettel) — 3. (8. l.) *Dicsőség menyben Istennek* (RMDT II. 84/I.) — 4. (8. l.) *Mittit ad Virginem* (RMDT II. 149a/I.) — 5. (9. l.) *Hiszek egy Atya Istenben* (vö. RMDT 26b) — 6. (12. l.) *Küldé az Ur Sz. Angyalát* (RMDT II. 27/II.; DPP 7.) — 4. (12. l.) *Omnes unanimiter* (RMDT II. 324.; DPP 8.) — 8. (12. l.) *Resonemus pariter* (RMDT II. 42/I.; DPP 10.; SzDR II/42b) — 9. (12. l.) *Ave Mária boldog Isten anyja* (RMDT II. 113/I., vö. RMDT I. 213.; DPP 14.) — 10. (13. l.) *Mittitur ad virginem* (RMDT II. 145j, 538. l.; DPP 24.) — 11. (13. l.) *Ave Maria gratia plena* (RMDT II. 30/IIj, 445. l.) — 12. (14. l.) *Jer mi dicsirjük* (RMDT II. 107/I.) — 13. (14. l.) *Ez világot Ádám hogy elveszté* (RMDT II. 29j, 444. l.; DPP 21.) — 14. (14. l.) *Siralomnak oka lón* (RMDT I. 2/II.; SzDR I/2b) — 15. (15. l.) *Mikor Máriához az Isten angyala* (1.) — 16. (15. l.) *(Az Ur Isten im az Ádámnak, dallama: RMDT II. 25.)* — 17. (16. l.) *O fényességes szép hajnal* (RMDT I. 118/I.) — 18. (16. l.) *Üdvezítőnknek szent anyja* (RMDT II. 83/I., vö. RMDT I. 59.) — 19. (16. l.) *(Puer natus in Betlehem, natus in Betlehem, dallama: RMDT II. 156.)* — 20. (16. l.) *Gyermek születék Betlehemben* (RMDT II. 156/II.) — 21. (17. l.) *Grates nunc omnes reddamus* (greg.) — 22. (17. l.) *Dies est laetitiae* (RMDT I. 64/I.) — 23. (18. l.) *Im midőn mindeneget* (SzDR F/11a) — 24. (18. l.) *Virgo parit filium* (RMDT II. 212j, 591. l.) — 25. (19. l.) *Infinitea bonitatis* (RMDT II. 200/I.) — 26. (19. l.) *Menybőljövök most hozzátok* (RMDT II. 85/II., 130. l.; DPP 82.) — 27. (19. l.) *Panditur coeli atrium* (RMDT II. 67.) — 28. (20. l.) *A Szüz egy fiat szült* (RMDT II. 325.) — 29. (20. l.) *Dum virgo vagientem* (RMDT II. 155/Ij, 548–9. l.) — 30. (20. l.) *Csorda pásztorok* (MZK³ 167. l.) — 31. (21. l.) *Dormi fili dormi* (RMDT II. 187/II.) — 32. (21. l.) *Gratulare virgo* (RMDT II. 256/Ij, 618–9. l.) — 33. (22. l.) *Vedd jó néven én szívemet* (RMDT II. 233.; SzDR II/316v) — 34. (22. l.) *Jer mi dicsirjük, áldgyuk* (RMDT I. 60/I.) — 35. (23. l.) *Ez nap nekünk dicsiretes nap* (RMDT I. 122/I.) — 36. (23. l.) *Jer minnyájan örülünk* (RMDT I. 129/Ij, 519. l.) — 37. (24. l.) *Én nagy vigasságos örömet hirdetek* (RMDT I. 121/I.) — 38. (24. l.) *Jer dicsirjük e mai napon* (RMDT I. 66.) — 39. (24. l.) *Magnum nomen Domini* (RMDT II. 254/I.) — 40. (24. l.) *In natali Domini* (RMDT II. 209., vö. RMDT I. 83.) — 41. (25. l.) *Dulcis Jesu dulce nomen* (RMDT II. 235.) — 42. (25. l.) *Alugy oh magzatom* (RMDT II. 179.) — 43. (26. l.) *Coelo rores pluunt flores* (RMDT II. 56j, 460. l.) — 44. (26. l.) *O mi pulcher floscule* (RMDT II. 115.; DPP 147.) — 45. (26. l.) *(Puer natus in Bethlehem . . . Laetamini, dallama: RMDT II. 66.)* — 46. (26. l.) *(Puer natus in Bethlehem Hoc in anno . . . ad laudem Domini, dallama: RMDT I. 180/I.)* — 47. (27. l.) *Puer natus in Bethlehem . . . Hoc in anno gratulemur*

³⁸ Kiegészítés a felhasznált irodalomhoz: PG 1942=Papp Géza: A magyar katolikus egyházi népének kezdetei. Bp. 1942.; É 1946=Papp Géza: Egy karácsonyi énekünk életrajzához. Énekszó 75. sz. (1946), 5–7. l.; MZK 1979^a=Szabolcsi Bence: A magyar zenetörténet kézikönyve (1947). Bp. 1979^a (Szabolcsi Bence művei 2., szerk. Bónis Ferenc) StM 1967=Papp Géza: Le psautier de Genève dans la Hongrie du XVIIe siècle. Studia Musicologica 9 (1967) 281–99. l.; HF 1967=Papp Géza: Przyczynki do związków muzyki polskiej z węgierską w XVII wieku. In: Studia Hieronymo Feicht septuagenario dedicata. Kraków 1967. 235–51. l.; DL=Dobszay László: A siratóstílus dallamköre zenetörténetünkben és népzeneinkben. Bp. 1983. — Meg kell jegyezni, hogy a kéziratban az énekek nincsenek sorszámozva; itt a sorszámozás az áttekinthetőséget szolgálja. Zárójelben állnak a hangjezy nélküli énekek incipitjei. Kiemelt (kurzív) szedés jelzi azokat a munkákat, tanulmányokat, amelyekben az idézett ének dallama közzé van téve. Félkövér számjegy utal a dallampéldákra; greg.=gregorián dallam.

³⁹ 1. Ismert dallam variánsa; vö. RMDT I. 23. — 2. Vö. RMDT II. 296. — 3. Magyar fordítása a *Cantionale Catholicum*ban (1719. 330.: O Maria im hozzád) a latin szöveg után. — 4. Sanctus-parafraízis; dallamával másutt nem találkoztam. — 5. Lásd Baka János: Erdély-egyházmezei Énekeskönyv. Gyergyószentmiklós 1921. 31. sz. — 6. Az első dallamsor második felét vö. W. Bäumer: Das katholische deutsche Kirchenlied in seinen Singweisen 2. Freiburg im Breisgau 1883. 329. sz. — 7. Az F-kulcsban való értelmezést a módosított hangok (fisz, cisz) elhelyezkedése teszi valószínűvé. Még így is hiányzik a 7. és (három esetben) a 6. fok módosító jele. Így A-dúr dallamot kapunk, legfeljebb a harmadik dallamsor elején gondolhatunk mixolid fordulatra. A pontatlan lejegyzés miatt az eredeti kottákkal adjuk, de ötvonalas rendszerben. — 8. Az RMDT II. 153. távoli dūr variánsának látszik. — Az itt közlített énekek közül az első öt szövege Kájoni kancionáléjában (1676) nincs bent. A 6. és 7. sz. latin énekeket a XVII. századi énekeskönyvek más dallammal közlik (vö. RMDT I. 147., illetve 45c.; magyar fordításban: 35.).

(RMDT II. 230.) — 48. (27. l.) (Mennei király születék, dallama: RMDT II. 92/II.) — 49. (27. l.) Megteljesített az Atya Isten (RMDT I. 182/II.; DPP 166.) — 50. (28. l.) Jer mondgyunk éneket (RMDT II. 102b) — 51. (28. l.) Királyoknak királyjának (RMDT II. 33., 212j, 591. l.) — 52. (28. l.) O szép fényes kis csillag (MZZK³ 173. l.; RMDT II. 326.; DPP 172.; SzDR II/326a) — 53. (28. l.) Emlékezzünk Istennek (RMDT II. 10.; RMDT I. 129j, 519. l.) — 54. (29. l.) Kezdetik Jeremias Profétának Imádsága. Emlékezzél meg Uram (greg.) — 55. (29. l.) O languens Jesu (RMDT II. 175/II.) — 56. (30. l.) A felséges Isten (RMDT II. 206/I.; DL 138—9. l.) — 57. (30. l.) Menynek földnek ez világnak (RMDT I. 44/II.) — 58. (31. l.) Audi benigne conditor (RMDT II. 74/Ij, 478. l.; HF 1967. 239—40. l.; StM 1968. 43. l.) — 59. (31. l.) Könyörgésünkre kegyes füleidet (RMDT II. 113/I., vö. RMDT I. 213.; DPP 195j, 1259. l.) — 60. (31. l.) No földnek minden népei (RMDT II. 296.; SzDR II/296b) — 61. (32. l.) Én nemzetem sidó népem (RMDT II. 62b/II.) — 62. (32. l.) (Dicséretet mondgyunk Ur Istennek, dallama: RMDT I. 215.) — 63. (33. l.) Bűnös lélek sirasd kérlek (RMDT II. 5/Ij, 433. l.) — 64. (33. l.) Bágyad sérelmétől (RMDT II. 127/I.) — 65. (33. l.) Jésus szent halálának (RMDT II. 229/Ij, 600. l.) — 66. (34. l.) Jaj nagy kedven tartott (MZZK³ 174. l.; RMDT II. 39/IIj, 450. l.) — 67. (34. l.) Atyának bölcsesége (RMDT I. 61/I.) — 68. (35. l.) Stabat Mater dolorosa (RMDT II. 17aj, 438. l.) — 69. (35. l.) Salve mundi Salutare (RMDT II. 197/Ij, 578—9. l.) — 70. (35. l.) (Planctus ante nescia, dallama: —) — 71. (35. l.) Passionem Domini recolamus (RMDT II. 229/I.) — 72. (35. l.) (Ez nap fényét változtatyta, dallama: —) — 73. (36. l.) Ah ah jaj nekem szomorunak (RMDT II. 273.) — 74. (37. l.) Kyrie surrexit Christus (vö. 28. lj.) — 75. (38. l.) Krisztus fel támada mi bűnünköt elmosá (RMDT II. 152.) — 76. (38. l.) Hiszünk igaz Istenben (RMDT II. 152.) — 77. (39. l.) Cristus fel támada . . . Ur Isten megváltá (RMDT I. 68.) — 78. (39. l.) Christus fel támada igazságunkra (RMDT I. 94/I.; SzDR I/94b) — 79. (39. l.) Feltámadt a mű életünk (RMDT II. 237/I.) — 80. (40. l.) Surrexit Cristus hodie (RMDT I. 146.) — 81. (40. l.) (Fel támadt Christus ez napon, dallama: RMDT I. 146.) — 82. (40. l.) (Oh Jesus mű üdvözítők, dallama: RMDT I. 230.) — 83. (40. l.) Fel támada mű Urunk Jesus Christus (RMDT II. 151., vö. RMDT I. 193.) — 84. (41. l.) Christus halált meg győzé (RMDT II. 262/I.) — 85. (41. l.) Kyrie fons bonitatis (vö. 28. lj.) — 86. (42. l.) Veni Sancte Spiritus (SzDR F/6a) — 87. (43. l.) A pünkösztnek jeles napján (RMDT I. 121/I.; DPP 185.) — 88. (43. l.) Jövel Sz. Lélek Ur Isten (RMDT I. 7/II.) — 89. (43. l.) (Jövel Sz. Lélek Ur Isten, ki Atyával, dallama: RMDT II. 74.) — 90. (44. l.) (A Szent Léleknek malasztya, dallama: RMDT I. 214.) — 91. (44. l.) (Spiritus Sancti gratia, dallama: RMDT I. 214.) — 92. (45. l.) Lauda Sion Salvatorem (RMDT II. 16.) — 93. (45. l.) Oh Jesus hivek öröme (2.) — 94. (45. l.) O Pater sancte mitis (RMDT II. 111.; DPP 194.) — 95. (46. l.) Jesu Salvator mundi amator (RMDT II. 174/I.; É 1946. 5. l.) — 96. (46. l.) Vis tibi dicam Jesu mi (RMDT II. 163a) — 97. (46. l.) (Gaudete dulces lacrymae, dallama: —) — 98. (47. l.) Veni Jesu veni amor (RMDT II. 332.) — 99. (47. l.) Imádlak tégedet el rejtett Istenség (RMDT II. 2.) — 100. (47. l.) Imádlak tégedet láthatatlan Istenség (RMDT II. 206/I.) — 101. (48. l.) O magnum Sacramentum (RMDT II. 90/Ij, 492. l.) — 102. (48. l.) Idvez légy Christus sz. teste (RMDT II. 72.; DPP 356.) — 103. (48. l.) Oh Jesusom hitünk segedelme (RMDT II. 101/I.) — 104. (48. l.) Idvöz légy Istennek Sz. Teste (RMDT II. 327.; DPP 365.) — 105. (49. l.) Idvöz légy szép rósa (RMDT II. 37/II.) — 106. (49. l.) Itt jelen vagyok az Istennek fia (RMDT I. 138/I.) — 107. (49. l.) Idvöz légy Christusnak drágalátos teste (RMDT II. 132j, 529—30. l.) — 108. (50. l.) (Oh ki ez oltáron, dallama: vö. RMDT II. 127j, 525. l.; SzDR F/10) — 109. (50. l.) Angyaloknak királyné asszonya (RMDT I. 44/II.; RMDT II. 103/I.) — 110. (51. l.) Gyönyörködgyél Szüz Mária (RMDT II. 328.; DPP 409.) — 111. (51. l.) (Mária dicsőségnak anyja, dallama: RMDT I. 200.) — 112. (51. l.) Oh Istennek Sz. anyja (RMDT II. 45b; DPP 120.) — 113. (52. l.) Ave Domina tu es praeclara (PG 1942. 38. l.; É 1946. 5. l.; RMDT II. 174/III., DPP 375j, 1263. l.; SzDR II/174 IIIa) — 114. (52. l.) Örök Atya Isten hálát adok néked (RMDT I. 199.; DPP 425.) — 115. (52. l.) Gaude virgo glo-

riosa (RMDT II. 124a) — 116. (52. l.) O Maria virgo pia (RMDT II. 201.; SzDR II/201a) — 117. (53. l.) Sanctissima sanctissima (RMDT II. 50/I.) — 118. (53. l.) Oh szencsés oh szencsés (RMDT II. 329.; DPP 449.) — 119. (53. l.) (Ave stella matutina, dallama: RMDT II. 93.) — 120. (54. l.) Stella coeli extirpavit (RMDT II. 61/I.) — 121. (54. l.) Omni die Mariae (RMDT II. 45c) — 122. (54. l.) Szüz Mária kegyes anya (RMDT II. 189/I.) — 123. (54. l.) Oh áldot Szüz anya (MZK³ 174. l.; RMDT II. 170/II.; DPP 465.; DL 131. l.) — 124. (55. l.) Virgo Dei genitrix (RMDT II. 127. l., RMDT II. 7.) — 125. (55. l.) O Maria en ad te (3.) — 126. (55. l.) Menyország-
 nak Királynéja Irgalmasságnak (RMDT II. 75/II.; DPP 433.) — 127. (56. l.) Menyországnak Királynéja O Maria (RMDT II. 133/Ij, 531—2. l.; DPP 434.) — 128. (56. l.) Menyországnak Királynéja . . . O Maria (RMDT II. 24a/I.) — 129. (57. l.) Követi vala Christus csudáját (RMDT I. 130/I.) — 130. (57. l.) Szent Márton születék (RMDT I. 134/II.; RMDT II. 330.; DPP 554.) — 131. (57. l.) Szüz támadá pogány népnek (RMDT II. 3/II.; DPP 570.) — 132. (57. l.) Kyrie Magne Deus (vö. 28. lj.) — 133. (58. l.) Et in terra hominibus (RMDT II. 331.; DPP 6.; SzDR II/331a) — 134. (58. l.) Dicsőség az Istennek menyei Felségnek (RMDT II. 136.) — 135. (59. l.) Hiszek egy mindenható Sz. Istenben (vö. 29. lj.) — 136. (62. l.) Hiszek egy mindenható Istenben (vö. 29. lj.) — 137. (66. l.) Hiszek egy Atya Istenben (vö. 29. lj.) — 138. (70. l.) Szent szent szent Ura a seregeknek (4.) — 139. (71. l.) Szent az Atya szent az Atya (5.) — 140. (72. l.) Amely embernek jó hiti vagyon (RMDT I. 191.; DPP 618.) — 141. (72. l.) Fiant Domine oculi tui (DPP 622.) — 142. (73. l.) Könyörögjünk az Istennek (RMDT I. 105/I.) — 143. (73. l.) Agyunk hálát minyáján (RMDT I. 85.) — 144. (74. l.) Hálá tenéked menybéli Sz. Isten (StM 1967. 291. l.) — 145. (74. l.) Mongyatok dicsiretet keresztények (RMDT II. 69c; DPP 635.) — 146. (74. l.) Vedd el Ur Isten rólunk haragodat (RMDT I. 87/I.; DPP 639.) — 147. (75. l.) Hálá adásunkban rólad emlékezünk (PG 1942. 38. l.; DPP 199.; vö. RMDT I. 15/II.) — 148. (75. l.) Ébregyél fel világ büneidből (RMDT I. 219.) — 149. (76. l.) Emlékezzél Ur Isten hiveidről (RMDT II. 109/II.; DPP 645.) — 150. (76. l.) Menybéli nagy Isten (RMDT I. 195/V.; DPP 651.; DL 129. l.) — 151 (76. l.) Oh mely igen rövid vólt (RMDT I. 77/I.; DPP 654.) — 152. (77. l.) Szent Dávid propheta (RMDT I. 28/Ij, 443. l.) — 153. (77. l.) Nagy bánatban Dávid (RMDT I. 76j, 477. l.) — 154. (77. l.) Mint a szép hives patakra (StM 1967. 293—5. l.) — 155. (78. l.) (Lásd meg Uram én ügyemet, dallama: RMDT I. 210.) — 156. (78. l.) Mikor Senakerib (RMDT I. 211/I.) — 157. (78. l.) Erős várunk nekünk az Isten (RMDT I. 125j, 515. l.) — 158. (79. l.) Ne szálj porbe én velem (RMDT I. 232/II.) — 159. (79. l.) Hogy Jerusalemnek drága templomát (RMDT I. 11j, 427. l.) — 160. (80. l.) Urnak szolgálai no dicséjétek (É 1946. 5. l.; RMDT I. 99j, 493. l.; DPP 612.; RMDT II. 174.) — 161. (80. l.) Dicsőült helyeken (RMDT II. 171.) — 162. (81. l.) Meg ne fedgy engemet Uram (RMDT II. 268.) — 163. (81. l.) Könyörüly Istenem (RMDT II. 343/I., SzDR II/343a) — 164. (82. l.) Jaj mely hamar mulik (RMDT II. 333.; SzDR II/333a; DL 132. l.) — 165. (82. l.) Sok rendbéli próbák vannak (RMDT I. 225/I.) — 166. (82. l.) Ember emlékezzél a szomorú halálról (RMDT I. 73.; SzDR I/73b) — 167. (83. l.) O életünk vég órája (RMDT II. 64/II.; DPP 753.; DL 136. l.) — 168. (83. l.) Már elmegyek az örömben (RMDT II. 293a; DPP 766.) — 169. (83. l.) Mit bizik e világ ő álnokságában (RMDT I. 189.) — 170. (84. l.) Dies irae dies illa (RMDT II. 15.; SzDR II/15a) — 171. (84. l.) Horrenda mors tremenda mors (6.) — 172. (84. l.) Bizontalan vóltát (RMDT II. 313/II.; DL 129. l.; vö. RMDT I. 100.) — 173. (84. l.) Seregeknek Sz. Istene (RMDT II. 295/III.; DPP 619.; SzDR I/208a; vö. RMDT I. 208.) — 174. (85. l.) Szomorú az halál (RMDT II. 129/I.; 137. sköv. l.) — 175. (85. l.) Oh keserves jaj szó (RMDT II. 302/III.; DPP 786.) — 176. (85. l.) Est messor cognomento mors (RMDT II. 164/I.) — 177. (86. l.) Kaszás e földön az halál (RMDT II. 62j, 466. l.) — 178. (86. l.) Eheu quid homines sumus? (RMDT II. 98/I.) — 179. (86. l.) Kérlek és intlek mostan tégedet (RMDT I. 110/I.) — 180. (87. l.) O mely félelem és rettegéssel (RMDT I. 196/I.) — 181. (87. l.) O bu látott sok kén vallott (RMDT II 122/II.; DPP 795.; SzDR II/122a) — 182. (87. l.) Ad perennis vitae fontem (7.) — 183. (88. l.)

Igasság szerető (RMDT II. 176/II.; DPP 801.) — 184. (88. l.) Magasztalya az én lelkem az Urat (greg. Magnificat) — 185. (89. l.) Uram irgalmazz nekünk . . . Jesus élő Istennek Fia (vö. 30. lj.) — 186. (90. l.) Maria Istennek Sz. Anya (vö. 30. lj.) — 187. (91. l.) Atya Fiu Sz. Lélek egy Isten (8.) — 188. (91. l.) Uram irgalmazz nekünk . . . Szentséges Szüz Maria (vö. 30. lj.) — 189. (92. l.) Uram irgalmazz nekünk . . . Jer mi kérjük a Menybéli Atya Istent (vö. 30. lj.).⁴⁰

A kézirat egyes részeinek keletkezési idejét nehéz volna pontosan meghatározni. Saád Henrik úgy gondolta, hogy a 122. lapig, ahol is a kölcsönzés tényét és az évszámot rögzítették, 1774-ben már készen volt, a Kájoni-kancionálé második kiadásával kapcsolatos törzsananyag pedig „minden valószínűség szerint a XVIII. század első felében íródott”.⁴¹ Domokos Pál Péter szeretné ezt az időt minél közelebb hozni az 1719-es évhez, s a notátort Balás Ágostonban megtalálni. Ehhez azonban — mint maga is megjegyzi — semmi támpontja nincs.⁴² Mit tudunk kezdeni a Hymni Vesperarum Bartha Dénes említette glosszájával?⁴³ A fő kérdés: mire vonatkoztatható a *notabat* (lejegyezte) szó? Nyilván nem gondolhatunk arra, hogy a bizonyára orgonista Bartalis⁴⁴ írta be a nyomtatványba a kíséretre vonatkozó jelzéseket, mivel 1741-ben már nem élt. Ettől ugyan még bejegyezhetné volna a kéziratba, amelynek ez a része korábban is keletkezhetett, de a számjegyek írása mindkét helyen azonos kézre vall. Esetleg föltehető, hogy a jelzésmód egész rendszerét gondolta ki Bartalis; ezt azután tanítványai, muzsikus rendtársai átvették és alkalmazták. Lehetett birtokában olyan gyűjtemény, amelyben maga jegyezte a hangjegyek fölé a harmóniákra utaló számokat, s ezeket később átmásolták, ki-ki a saját kántorkönyvébe. Vagy talán éppen ő állította össze névtelenül, s készítette elő nyomdára a himnuszgyűjteményt, s erre vonatkoznának a hálás utód kéziratosa sorai? Nem tudjuk. Ezek csak találgatások, amelyek persze arra sem alkalmasak, hogy a Cationale Catholicum dallamait lejegyzőnek a személyére vonatkozóan újabb föltevést kockáztassak meg. Nem zárható ki a két volt tulajdonos tevékenysége sem: Deák Imre 1774-ig, Szentes Mózes ez után még sokáig, éveken keresztül egészíthette ki az anyagot a kántori gyakorlatban felmerülő szükségletek szerint. Az a 135 incipit, amelyről korábban szó volt, feltétlenül a törzsanagnál később került az üresen maradt helyekre. Saád Henrik észrevétele, hogy a kántorkönyv első részében a szövegeket többen jegyezték le a vonalrendszer alá, a kottázás azonban egy kéz munkája. A 100. laptól kezdve végig a korábbiaktól eltérő írással (észrevehetően többeknek keze vonásával) találkozunk. Ezt megelőzően csak az eredetileg beíratlan 94. lapon láthatunk mástól származó, gondosan bejegyzett énekszöveget, a 97. lapon pedig az utolsó Kyrrie „igen kezdetleges, kinnal rajzolt hangjegyekkel van írva”, s későbbi betoldás.⁴⁵ Természetesen a harmadik rész tekinthető a legfiatalabb rétegnek; több éneke a századvég közismert énekeskönyveiben (Bozóki,

⁴⁰ Az énekek alkalom szerinti csoportosítása: Pro Tempore Adventus (1—18. sz.) — De Nativitate Domini (19—44. sz.) — [Új esztendőre való énekek] (45—53. sz.) — In Quadragesima (54—73. sz.) — De Resurrectione (74—84. sz.) — De Spiritu Sancto (85—91. sz.) — In solemnitate SS. Corporis Christi (92—93. sz.) — De SS. Trinitate (94. sz.) — De dulcissimo Nomine Jesu (95—98. sz.) — Az oltári szentségről (99—108. sz.) — De Beata Virgine Maria (109—128. sz.) — [Mindszent napjára] (129—131. sz.) — [Cantus de Tempore] (132—139. sz.) — [Külömb-külömb féle énekek] (140—151. sz.) — Soltárok (152—163. sz.) — Cantus Funebres (164—184. sz.) — [Litániák] (185—189. sz.).

⁴¹ I. m. 12. l.

⁴² Domokos P. P.: i. m. 90. l.; úő: Énektanítás Csíksomlyón a 18. század elején. In: „Mert ezt Isten hagyta. . .” Tanulmányok a népi vallásosság köréből (szerk. Tüskés Gábor). Bp. 1986, 402. l.

⁴³ Kisebb eltérésekkel idézi még Domokos P. P.: i. m. (1986) 413. l. Értelmezésem saját olvasatomon alapszik: *Notabat quondam Fr. Stephanus Bartalis dum Ima pon[ebat] fundamenta in organo . . . Musices.* (Lejegyezte egykor Bartalis István testvér, midőn az orgonájátékban lerakta a zeneművészet első alapjait.)

⁴⁴ Bartalis (János) István ferences szerzetes (Szárhegy 1699—Gyulafehérvár 1738) adatait közli György J.: i. m. 474. l. (54. sz.)

⁴⁵ Saád H.: i. m. 7., 20. és 22. l. A 94. l. éneke (Hol vagy én szerelmes Jesus Kristusom) a 141. lapon is olvasható.

Szentmihályi) jelent meg nyomtatásban, de jóval korábbi is akad közöttük, mint például a tízes években már ismert Boldogasszony Anyánk erdélyi változata.⁴⁶

A gyűjteménnyel kapcsolatba hozható személyektől (Balás Ágoston, Bartalis István, Szentes Mózes, Deák Imre) mindeddig semmiféle hiteles kézírás nem került elő, így az sem állapítható meg részletesen, hogy melyikük mivel járult hozzá e becses zenei emlék kialakulásához. Ezt azonban mellékes kérdésnek kell tartanunk ahhoz képest, amit a feljegyzésekből — vázlatosságuk ellenére — megismerhetünk: az egyházi zene mintegy 200—250 évvel ezelőtti gyakorlatát a népénekzés területén a katolikus székelység körében; hogy mit énekeltek és hogyan abból a dallamkincsből, amelyet Kájoni kancionálja révén őseiktől örököltek. Ebben látom az elveszettnek hitt, de szerencsésen előkerült kéziratok gyűjtemény jelentőségét.

⁴⁶ Gacs B. Emilián: Szoszna Demeter György kéziratok énekeskönyve (1714—15). Pannonhalma 1938. 63—4. l.

Handwritten musical manuscript on aged paper, featuring three staves of musical notation. The notation includes various notes, clefs (C and G), and some illegible handwritten annotations. The paper shows signs of age and wear.

Ad Wjum Conceptor L. Moyli. Bentes,
 L. J. Emericus Deak, 1977.

1. A kézirat 122. lapja az egykori tulajdonosok nevével

Missa Brunensis.

The image shows a page of handwritten musical notation for a Mass. The text is written in Latin and is accompanied by musical notation on staves. The text is as follows:

Kyrie eleison Kyrie e. leison Kyrie eleison Kyrie eleison
Sic e. le. ison Sic eleison Sic e. leison Christe e. leison Kyrie eleison
Kyrie eleison Kyrie e. leison Kyrie e. leison eleison.
Et in terra pax hominibus bonae voluntatis Laudamus te
benedicimus te, adoramus te, glorificamus te, speramus in te, agimus tibi
gratias, in excelsis deo, in terra pax hominibus bonae voluntatis.
Kyrie eleison Kyrie e. leison Kyrie e. leison Kyrie eleison Kyrie eleison Kyrie eleison

2. A kézirat első lapja

Gloria

Patrem Omni-potentem Fac-torem Cae-li et ter-rae, visi-bi-um om-ni-um

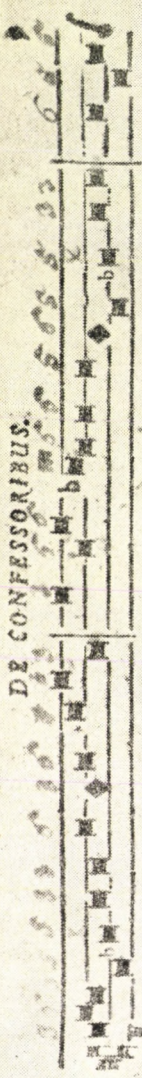
et in-visi-bi-li-um, Et in unum Do-mi-num Je-sum Chri-stum Fi-li-um De-i

U-ni-geni-tum: Ex-ter-nae na-turæ a-que om-ni-a se-cu-la De-um de De-o

Lu-men de Lu-mi-ne De-um ve-rum de De-o ve-ro: Ge-ni-tum non factum

4. Részlet Vogler Ferenc miséjéből

DE CONFESSORIBUS.

Iste Confessor Domini colentes, Quem pie laudant populi per orbem, Hac die

*Sanctissima Trinitas
Sanctissimo in Spiritu
Missa*

latus meruit beatas Scandere sedes.
 Qui pius, prudens, humilis, pudicus, Sobriam duxit sine labe vitam, Donec humarum
 animavit aures Spiritus artus.
 Cujus ob praestans meritum frequenter, Aegri quae passim jacere membra, Viribus morbo
 domitis, saluti Restituuntur.
 Noster hinc illi Chorus obsequentem Constat laudem, celebresque palmas; Ut piis ejus
 precibus juvemur Omne per avum.
 Sit salus illi, decus, atque virtus, Qui super Coeli folio coruscans, Totius mundi ferientem
 gubernat, Trinus, & unus, Amen.

A 3 Tq

5. A Hymni Vesperarum 5. Iapja

Kottapéldák

1.

(15. l.)

Mi-kor Mari-ához az Jsten Angyala Názáreth városban az egből le szálla

Kit szent imádcságba Gab-riel tanála, é-kess köbön-téjsel a búznek így bol-la.

2.

(45. l.)

Oh Jesus Hívek ö-rö-me, Tegyed e-he-zök kenyé-re, Mely e-des vagy!

Mert szere-te-ted nagy Lel-künknek e-le-de-le.

3.

(55. l.)

O Ma-ri-a en ad te, meum Cor inclinat se, millies amat te ac millies.

Quidquid potest e-i charum, fit a-marum, nihil illi dulce fit nisi

tu aut tu-um fit. Ni-hil il-li dulce fit ni-si tu aut tu-um fit.

4. Sanctus

(70-71. l.)

Szent, Szent, Sz. V-ra a seregeknek Sz. Sz. Sz. i-gi-je Jsten-ek

A ki színe a-latt van kenyérnek Sz. Sz. Sz. V-ra mindeneknek Teljes az Eg

s Föld Jsten hatalmával. Mondgya Hosánna, Sz. Sz. Sz. az Jsten, a kit hi-szünk itten,

Sz. Sz. Sz. Mindörökké Menyben. Az Vr ne-vében a ki jött közinkben Sz. Sz.
 Sz. az Jsten, a kit vallunk itten, Sz. Sz. Sz. Öltári Szentségben. Sz. Sz. Sz.
 mind örökké A-men.

5. (71. l.)

Szent az Atya, Sz. az Atya örök Jsten, Sz. a Fül, Sz. a Fül, Szent a Sz. Lé-lek.

6. (84. l.)

Horrenda Mors, tremenda Mors, telo minax et arcu: Fatale torquet spiculum,
 nulla quod arte vites. Ut fumus e-va-nescimus e-li-mi-namur omnes.
 Ab-i-bis hinc fulgentibus non flectitur metallis.

7. (87-88. l.)

Ad perennis vi-tae fontem mens siti-vit a-ri-da. Claustra carnis praesto frangi
 clausa quaerit a-ri-ma. Gliscit ambit, e-luctatur, Exul fru-i patri-a.

8. Régi Lítania (91. l.)

A-tya Fi-u Sz. Lé-lek egy Js-ten, Sz. Háromság-ban e-gyek. Nagy Isten
 Kris-tus em-ber és Js-ten. Kris-tus em-ber és Js-ten.